

Α' Στάσιμο (στ. 332-375)

Πραγματολογικά

Ναυσιπλοΐα/ναυτιλία (στ. 335): ο άνθρωπος στην πολιτιστική του πορεία υπήρξε **αρχικά τροφосуλλέκτης** και κυνηγός και **μετά γεωργός**, οπότε δημιούργησε μόνιμη κατοικία και συγκρότησε τις πρώτες κοινωνίες. **Ακολούθησε η ναυσιπλοΐα** που είναι προχωρημένο στάδιο εξέλιξης, γιατί προϋποθέτει την επιθυμία για αναζήτηση και γνωριμία με άλλους τόπους, πνευματική ανάπτυξη και τεχνικές γνώσεις. Τα πρώτα πλωτά μέσα ήταν τα μονόξυλα και οι σχεδίες. Ύστερα κατασκευάστηκαν τα πλοία. Αξιόλογη ναυτική δύναμη στον ελλαδικό χώρο υπήρξε η μινωική Κρήτη.

Γη (στ. 338): Η γη προκαλούσε στον άνθρωπο το θαυμασμό για το μέγεθος και τη γονιμότητά της και θεωρούνταν η μητέρα όλων των όντων. Και αυτή τη γονιμοποιό δύναμή της αξιοποίησε ο άνθρωπος με την ανάπτυξη της γεωργίας. Γι' αυτό και η επιβίωσή του είναι στενά συνυφασμένη με αυτή, γεγονός που εξηγεί και τη θεοποίησή της και την πληθώρα των ονομάτων που αποδίδει σ' αυτήν (Γαία, Γη, Μήτηρ, Ρέα, Κυβέλη, Δημήτηρ).

Ίππος - ταύρος (στ. 351-352): κατά τη μυθολογία ο Εριχθόνιος δάμασε το άλογο και ο Επιμενίδης τον ταύρο. Η υπόμνηση αυτή κολάκευε τους Αθηναίους, γιατί Αθηναίοι ήταν οι δύο αυτοί ήρωες. Η εξημέρωση των ζώων αυτών υπήρξε αξιόλογο πολιτιστικό επίτευγμα και συνετέλεσε στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου.

Φθέγμα (= λαλιά) (στ. 353): είναι ο προφορικός και γραπτός λόγος.

άνεμόεν φρόνημα (στ. 353-354): είναι η γρήγορη σαν τον άνεμο σκέψη, ο ενδιάθετος / ο εσωτερικός λόγος, η λογική σκέψη. Τα δύο αυτά στοιχεία (λαλιά-σκέψη) κατά τον ποιητή δεν είναι έμφυτα χαρίσματα αλλά επίκτητα αγαθά, καρπός της άσκησης και της ελευθερίας του ανθρώπου. Αποτέλεσαν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την πνευματική ανάπτυξη, τη συγκρότηση πολιτείας και τη δημιουργία πολιτισμού.

άστυνόμοι όργαι (στ. 355-356): είναι η διάθεση, η ορμή του ανθρώπου για τη συγκρότηση κοινωνίας και πολιτείας. Η τάση αυτή είναι έμφυτη αλλά ενισχύεται και από τις κοινωνικές ανάγκες. Κατά τον **Αριστοτέλη** μάλιστα **ο άνθρωπος από τη φύση του είναι κοινωνικό ον** και **όποιος αρνείται** την αναγκαιότητα της κοινωνικής και πολιτικής συμβίωσης είναι ή **θηρίο ή θεός**.

ένορκος δίκη θεῶν (στ. 369): είναι το δίκαιο των θεών στο οποίο οι άνθρωποι ορκίζονται. Γι' αυτό η δικαιοσύνη χαρακτηρίζεται «ορκόδετη». Πρόκειται για το σεβασμό στο θείο νόμο. Η παράβασή του αποτελεί ύβρη και επισύρει τη θεία τιμωρία.

Ερμηνευτική προσέγγιση

Το στάσιμο είναι το τραγούδι που λέει ο χορός, αφού έχει πάρει τη θέση του («στάση») στην ορχήστρα, χωρισμένος σε δύο **ημιχόρια** (7 άτομα το καθένα) που εναλλάξ χορεύουν και τραγουδούν με τη συνοδεία αυλού. Ο αυλητής καθόταν συνήθως πίσω από τη θυμέλη. Το στάσιμο παρεμβάλλεται μεταξύ των επεισοδίων και **είναι εμπνευσμένο από το** προηγούμενο διαλογικό τμήμα, το **επεισόδιο**. Ο χορός, σαν ένας από τους υποκριτές, εκφράζει τα συναισθήματα και τις σκέψεις των θεατών και φιλοσοφεί πάνω στα δρώμενα επί σκηνής.

Έτσι στο στάσιμο αυτό (στ. 332-375) οι γέροντες του χορού υμνούν το μεγαλείο του ανθρώπου, τα υλικά και πνευματικά επιτεύγματά του, γενικά την εξελικτική πολιτιστική του

πορεία, αλλά εκφράζουν και τον προβληματισμό τους για την τραγική του μοίρα, καθώς συχνά διακατέχεται από άνομη και ασεβή διάθεση.

Στην πρώτη στροφή (στ. 332-341) αναφέρουν αόριστα και γενικά ότι είναι πολλά στον κόσμο τα εκπληκτικά και τα αξιοθαύμαστα αλλά και τα φοβερά. Αναφωνούν όμως ότι το μέγα δέος είναι ο ίδιος ο άνθρωπος. Αυτή η επιγραμματική και αποφθεγματική θέση τους, στην υπερθετική της μάλιστα διατύπωση, αποτελεί την κεντρική ιδέα που δεσπόζει σε όλο το χορικό. Ο θαυμασμός των γερόντων για τον άνθρωπο κεντρίζει το ενδιαφέρον και την ανυπομονησία των θεατών τόσο για την επιβεβαίωση της άποψής τους όσο και για την εξέλιξη του έργου.

Το **πρώτο επίτευγμα** του ανθρώπου είναι ο δαμασμός της άψυχης φύσης, δηλαδή του υγρού στοιχείου και της ξηράς, κατακτήσεις αντίστοιχα με τη βοήθεια της ναυσιπλοΐας και της γεωργίας. Η επικράτησή του υπήρξε αποτέλεσμα έντονης προσπάθειας που του επέτρεψε να υπερνικήσει τους τοπικούς περιορισμούς και να πλουτίσει την τροφή του με τους καρπούς της γης.

Στην πρώτη αντιστροφή (στ. 342-352) οι γέροντες του χορού προβάλλουν **δύο άλλες ομάδες επιτευγμάτων** του ανθρώπου οι οποίες αφορούν την κυριαρχία του στο ζωικό βασίλειο. Με την επινοητικότητα του συλλαμβάνει πτηνά, θηρία και θαλάσσια είδη, αλλά και εξημερώνει και υποτάσσει το άλογο και τον ταύρο. Έτσι επιβάλλεται όχι μόνο στην άψυχη φύση (στροφή α') αλλά και στην έμψυχη. Βελτιώνει τη διατροφή του, ομορφαίνει την καθημερινότητα και την αναβαθμίζει αισθητικά και καθιστά τα ζώα φίλους και υπηρέτες του. Όλα αυτά δείχνουν ότι είναι «*περιφραδής*» (= τετραπέρατος). Ο θαυμασμός του χορού δεν απευθύνεται πια μόνο στην τόλμη αλλά και στη δαιμόνια εφευρετικότητα του ανθρώπου.

Στη δεύτερη στροφή (στ. 353-364) οι γέροντες αναφέρονται στα **κοινωνικά και πνευματικά επιτεύγματα** του ανθρώπου. Έτσι εκφράζουν το θαυμασμό τους για την επινόηση και καλλιέργεια της γλώσσας αλλά και του ενδιάθετου λόγου, που αποτελούν την ειδοποιό του διαφορά από τα άλογα όντα. Αποτέλεσμα του «λόγου» με τη διπλή του υπόσταση υπήρξε η εύρεση μέσων προστασίας του από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες και η συγκρότηση της κοινωνικής και πολιτικής ζωής σύμφωνα με τους νόμους, τους θεσμούς και τις αξίες. Ο άνθρωπος αποκτά την πολιτική αρετή. Όλα αυτά συνετέλεσαν στην πνευματική του ανάπτυξη και στη δημιουργία πολιτισμού.

Ο «*παντοπόρος*» (= πολυμήχανος) άνθρωπος είναι προετοιμασμένος για το μέλλον, προβλέπει και αντιμετωπίζει δυσκολίες, αναπτύσσει την **ιατρική** και παλεύει ακόμη και με το θάνατο. Ο ποιητής προβάλλει όλη την πολιτιστική έκρηξη της Αθήνας, όπως αυτή σημειώθηκε στη νομοθεσία, στη φιλοσοφία, στην τέχνη, στην επιστήμη κατά τον 5^ο αιώνα.

Στη δεύτερη αντιστροφή (στ. 365-375) οι γέροντες εξυμνούν τον άνθρωπο, γιατί θέσπισε **νόμους** και συνέταξε το θείο δίκαιο που είναι τα θεμέλια της πόλης. Η αξία ή η απαξία του ανθρώπου καθορίζεται από τη στάση του απέναντι σ' αυτούς τους νόμους, γεγονός που επιβεβαιώνει τη διαλεκτική σχέση ατόμου-συνόλου.

Όμως με **μελαγχολική και απαισιόδοξη διάθεση** διαπιστώνουν ότι **η τεχνική και πνευματική ανάπτυξη του δε συμβαδίζει πάντα με την ηθική**, αφού αυτός συχνά δε χρησιμοποιεί σωστά τη σοφία και την εφευρετικότητά του. Αντίθετα, άλλοτε κάνει το καλό, και άλλοτε ρέπει στο κακό όταν δε δαμάζει τα πάθη και τις αδυναμίες του. Στην πρώτη περίπτωση ως δίκαιος και ευσεβής είναι σωστός πολίτης και απολαμβάνει εκτίμηση. Στην άλλη όμως ως άδικος και ασεβής επικρίνεται, αποβάλλεται από το κοινωνικό σώμα και μειώνει την πόλη του.

Οι γέροντες λοιπόν αναφέρονται στο ηθικό πρόβλημα του ανθρώπου και στον εσωτερικό του διχασμό που τον καθιστά **τραγική ύπαρξη**. Την ωδή τους την κλείνουν με μια ευχή, να μη γίνει ποτέ ο κακός και ο ασεβής πολίτης σύννοικος ή ομοϊδεάτης τους.

Όλη η δεύτερη αντιστροφή αποτελεί καταδίκη του δράστη της ταφής και έτσι **το στάσιμο δένεται με την υπόθεση του έργου**, είναι **άσμα ενταγμένο οργανικά στην τραγωδία**, και προανακοινώνει δραματικές εξελίξεις. Ο αρχικός λοιπόν θαυμασμός για το δαιμόνιο άνθρωπο μεταπίπτει σταδιακά σε προβληματισμό για την ηθική του αστάθεια και τις συνέπειές της. Μάλιστα οι χαρακτηρισμοί «*ύψιπολις-ἄπολις*», καθώς δε διασαφηνίζεται σε ποιον ήρωα του δράματος αναφέρονται (Αντιγόνη-Κρέοντα), δημιουργούν στους θεατές έντονη αγωνία και ανησυχία.

Το στάσιμο διακρίνεται για το διθυραμβικό του τόνο. Δε συντελεί βέβαια στην εξέλιξη του μύθου, αφού δεν είναι αυτός ο λειτουργικός του ρόλος. Με τη μουσική και την όρχηση αποφορτίζει τους θεατές από την ένταση του Α' επεισοδίου και τους προετοιμάζει ψυχολογικά γι' αυτά που θα ακολουθήσουν. Τέλος, από άποψη θεατρικής συμβατικότητας και οικονομίας, το στάσιμο καλύπτει το χρόνο που απαιτείται, ώστε οι φύλακες να βρουν και να συλλάβουν το δράστη της ταφής, την Αντιγόνη.